

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 345. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992357728464/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

sker i Drømmen; i Drømmen tror vi at have gjort meget, vi aldrig har gjort. Dernæst sker det overalt, hvor en falsk Erindring opstaar. Den, der har set et Klæde flagre i Mørket og tror at have set et Spøgelse, har en saadan falsk Erindring. Størstedelen af Myter og Legender, især af de religiøse Legender, dannes paa denne Maade.

Det Modsatte finder Sted overalt, hvor vi ikke følger Led til Jegets Kæde, men omvendt trækker dem fra. Saaledes tillægger under Sansevildelser den Syge en fremmed Stemme de Ord, han hører, eller giver sit indre Syn en ydre Virkelighed, som Luther gjorde, da han paa Wartburg saa Djævelen i Stuen. I Galskab endelig forveksler Personligheden sig som bekendt tit ikke blot delvis men helt med en ganske anden.

Altsaa i fornuftig Tilstand er Jeget et Kunstprodukt, frembragt af Idé-Forbindelser. Jeg er saa sikker paa mit Væsens Enhed, fordi jeg 1) forbinder mit Navn, denne Lyd: Navnet, med Kæden af mine indre Hændelser, og fordi jeg 2) holder alle Leddene i denne Kæde sammen ved den Forestillings-Sammenhæng, i Kraft af hvilken de fremkalder hinanden. Dog da Jeget saaledes ikke er et medfødt, men et erhvervet Begreb, da Jeget beror paa en Sammenhæng, som Søvn, Drømme, Indbildninger, Syner og Sindsforvirring stedse angriber, og da det stedse maa hævde sig i Kamp med alle disse Fjender, saa er det efter sit Væsen udsat for alle mulige Anfægtelser. Som Sygdommen stedse ligger og lurar paa vort Legeme, saaledes staar Vanviddet stedse ved Jegets Dør, og nu og da hører vi det banke paa Døren.

Det er denne sande, fra Hume stammende, psykologiske Betragtning, som Romantikerne vel ikke har hævdet i videnskabelig Form, men som de har forudset. Drømmen, Alkoholismen, Sansevildelserne, Afsindet, alle de Magter, der splitter Jeget og løser dets Ringe fra hinanden, er deres inderste Fortrolige. Man læse f. Eks. hos Hoffmann Fortællingen *Der goldene Topf*, og hør, hvorledes Stemmerne klinger ud af Æblekurve, hvorledes Enebærbuskenes Blade og Blomster toner og synger, man se, hvorledes Dørhamren skærer Ansigter o. s. v. Den grelle, besynderlige Virkning fremkommer her især derved, at det er fra en Baggrund af Livets aller platteste Prosa, fra Pakker af juridiske Aktstykker, fra Terriner og Pokaler etc., at Spøgelserne rykker os ind paa Livet. Alle Hoffmanns Personer antages, som

Andersens Justitsraad i *Lykkens Galosker* — en Studie efter Hoffmann — af deres Omgivelser snart for drukne, snart for afsindige, da deres Syner af dem selv bestandig behandles som Virkelighed.

Hoffmann har i sine Hovedpersoner kun skildret Skikkelser efter sit eget Mønster. Hele hans eget Liv opløste sig i Stemninger. Man ser af hans Dagbøger, med hvilken Grundighed og Ængstelighed han holdt Bog over dem: f. Eks. «Stemning til det romantisk Religiøse; eksalteret humoristisk Stemning, spændt indtil Vanvids-Ideer, hvilke ofte trænger sig ind paa mig; humoristisk-ærgerlig, musikalsk-overspændt, romantisk Stemning; højst ærgerlig Stemning, romantisk og lunefuld indtil Overmaal; ganske fremmedartet Forstemning, meget overspændt men poetisk ren, højst komfortabel, stejl, ironisk, spændt, højst gnaven, ganske affældig, besynderlig, men elendig, i hvilken jeg følte dyb Ærefrygt for mig selv og forfaldt til ubændig Selvros; *senza entusiasmo, senza esaltazione*, slet og ret o. s. v.»

Man ser ligesom for sit Øje Aandslivet udbrede sig og splitte sig vifteformigt i musikalsk Stemning og Forstemning. Man vilde allerede af dette Stemningsregister ane, at Hoffmann som en ægte Nattesværmer først plejede at gaa til Ro henad Morgen, efter at have tilbragt Aften og Nat paa en Vinstue.

Naar Romantiken nu saaledes har opløst Jeget, saa danner den fantastiske Jeger, snart ved Tilføjelse, snart ved Fradragning.

Tag f. Eks. Hoffmanns *Klein Zaches*, dette lille Utske, hvem en Fe har skænket den Gave, at «Alt, hvad fortræffeligt en Anden i hans Nærværelse tænker, siger eller gør, det bliver skrevet paa hans Regning, saa at han i Selskab med velkaabte, dannede og aandrige Personer ogsaa bliver anset for velkaabt, forstandig og aandrig, ja overhovedet altid gælder for et Mønster paa enhver Art Fuldkommenhed, med hvilken han kommer i Berøring.» Da Studenten oplæser sine smukke Digte, er det ham, som faar Artighederne derfor; da Musikeren spiller, da Professoren gør sine fysiske Forsøg, er det ham, som høster Æren og Takken. Han vokser i Storhed, han bliver en mægtig Mand, bliver Førsteminister, indtil han tilsidst ender sine Dage ved at drukne i en Toileigenstand. — Den sindbilledligt-satiriske Snært ufortalt har Digteren her moret sig med at paaføre Personligheden Ejenommeligheder, som tilkom Andre, altsaa med at ophæve Individets Form og Begrænsning. I lignende satirisk Øjemed, med